

Problemy tworzenia i upowszechniania postępu biologicznego w rolnictwie w warunkach gospodarki rynkowej

Rozwój gospodarczy poszczególnych krajów wiąże się ze zmianą relacji kosztów podstawowych czynników produkcji. W krajach o wysokim poziomie rozwoju czynnikami szczególnie drogimi w rolnictwie są: ziemia, a przede wszystkim praca. W odróżnieniu, w krajach o niższym poziomie rozwoju, czynnikiem drogim jest kapitał, tzn. trwałe i obrotowe środki produkcji. Z tego wynikają określone konsekwencje co do sposobów stymulowania wzrostu produkcji rolniczej.

W Polsce, kraju o niższym poziomie rozwoju gospodarczego, wysokie są koszty przemysłowych środków produkcji. Są one, w relacji do cen produktów rolnych, znacznie wyższe niż w krajach wysoko rozwiniętych. Dotyczy to głównie obrotowych środków produkcji pochodzenia przemysłowego [Schukking, 1994]. W tej sytuacji istotne jest efektywne wykorzystanie tych środków przez organizmy roślinne i zwierzęce. Można to uzyskać, między innymi dzięki postępowi biologicznemu.

Postęp biologiczny jest jedną z najistotniejszych sił napędowych rozwoju rolnictwa. W odróżnieniu od innych sposobów intensyfikacji produkcji rolniczej, ma on charakter ekologiczny. Wiąże się bowiem z doskonaleniem cech genetycznych roślin i zwierząt, czyniąc je coraz wydajniejszymi, z punktu widzenia wykorzystania sił przyrody i przemysłowych środków produkcji oraz jakościowo lepszymi, z punktu widzenia wymagań człowieka [Runowski, 1994].

W procesie transformacji ustrojowej polskiej gospodarki i rolnictwa postęp biologiczny staje przed wieloma zagrożeniami. Pogorszenie się kondycji ekonomicznej gospodarstw rolnych powoduje ograniczenie zainteresowania producentów wysoko kwalifikowanym materiałem siewnym oraz zwierzętami o wysokiej wartości użytkowej. Główną przyczyną spadku tego zainteresowania są wysokie ceny nośników postępu biologicznego. Jednocześnie nie bez znaczenia jest też chyba nie ugruntowane dostatecznie przekonanie rolni-

ków o rzeczywistych walorach produkcyjnych i ekonomicznych "dobrych" nasion i wysoko wydajnych zwierząt. W poprzednim systemie gospodarczym postęp biologiczny był wysoko dotowany, co mogło utwierdzić przekonanie producentów o "taniości" jego nośników. Obecnie, z uwagi na ograniczenie dotacji, przynajmniej część kosztów prac hodowlanych musi być pokryta wpływami ze sprzedaży zwierząt hodowlanych i kwalifikowanego materiału siewnego. Oznacza to nieuchronny wzrost ich cen.

Celem opracowania jest próba odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie zmiany zaszły w zakresie upowszechniania postępu biologicznego w rolnictwie w czasie przechodzenia od gospodarki scentralizowanej do rynkowej?
2. W jakim kierunku zmieniają się zasady i zakres finansowania prac związanych z tworzeniem i upowszechnianiem postępu biologicznego w rolnictwie?
3. Jakim zmianom organizacyjno-prawnym podlegają przedsiębiorstwa hodowli roślin i zwierząt oraz jaka jest ich zdolność do finansowania prac hodowlanych?

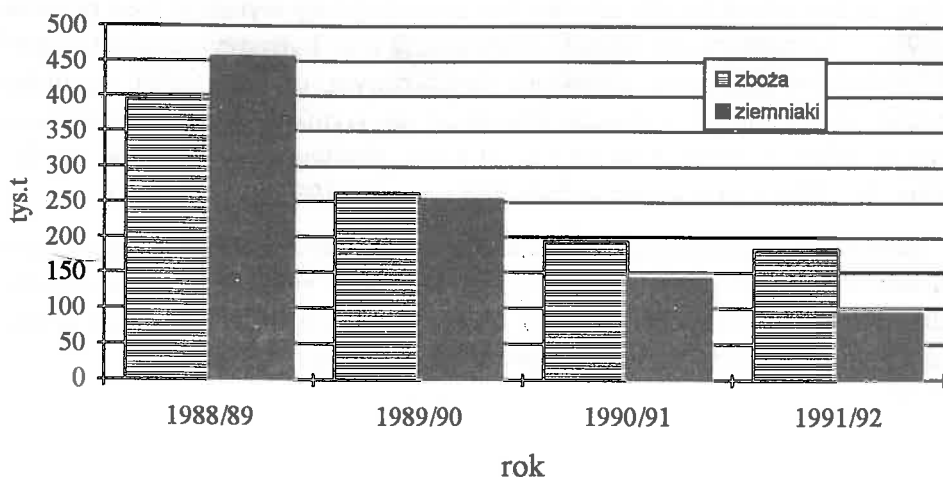
Zmiany w zakresie upowszechniania postępu biologicznego w okresie transformacji ustrojowej

Uwolnienie cen w rolnictwie, połączone z ograniczeniem dotacji spowodowało zmniejszenie popytu na nośniki postępu biologicznego. Wyraźnym tego przykładem jest ograniczenie wielkości sprzedaży kwalifikowanego materiału siewnego zbóż oraz ziemniaków, a także zmniejszenie liczby sztucznie unasiennianych zwierząt w latach od 1980 do 1992. Ilustrują to rysunki 1 i 3. Z rysunku 1 wynika, że w latach dziewięćdziesiątych, w porównaniu do lat osiemdziesiątych, nastąpił spadek sprzedaży kwalifikowanego materiału siewnego tak zbóż, jak i ziemniaków. W 1988/89 r. sprzedaż kwalifikowanych nasion zbóż wynosiła 394 tys. ton, natomiast w 1989/90 r. (pierwszym roku obowiązywania zasad gospodarki rynkowej w rolnictwie) 262 tys. ton, a w latach 1990/91 - 1991/92 spadła do poziomu odpowiednio 194 i 183 tys. ton. Oznacza to, że w 1991/92 r. do rolnictwa trafiło o 53,6% mniej kwalifikowanych nasion zbóż niż w ostatnim roku obowiązywania starego systemu gospodarczego. W znacznie większym stopniu zmniejszyło się zainteresowanie zakupami kwalifikowanych sadzeniaków ziemniaka. W 1988/89 r. sprze-

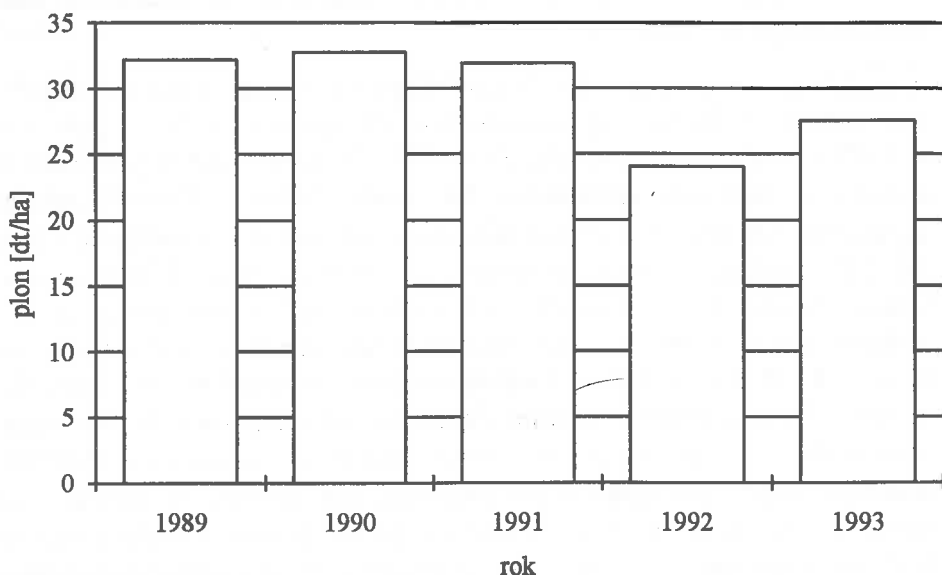
daż sadzeniaków wynosiła 455 tys. ton, w 1989/90 r. 255 tys. ton, w 1990/91 r. 141 tys. ton, a w 1991/92 r. zaledwie 93 tys. ton. Liczby te świadczą bardzo dobitnie o zmniejszeniu stopnia upowszechnienia postępu biologicznego w rolnictwie.

Zużywane w ostatnich latach kwalifikowane nasiona zbóż pozwalały obsiać jedynie 11% ogólnej powierzchni ich uprawy, podczas gdy jeszcze w 1989 r. wielkość ta wynosiła około 23%. Znacznie gorzej przedstawia się sytuacja w uprawie ziemniaków. W latach 1990/91 - 1991/92 zakupione przez producentów rolnych kwalifikowane sadzeniaki pozwalały na obsadzenie 2,1% ogólnej powierzchni uprawy ziemniaków. Przy takim poziomie zakupów sadzeniaków jak ostatnio ich wymiana będzie następować co 47 lat, podczas gdy w większości regionów w Polsce zaleca się wymianę sadzeniaków co 3 - 4 lata. W 1989 r. kwalifikowanymi sadzeniakami można było obsadzić 10% powierzchni uprawy ziemniaka, co oznaczało, że wymiana następowała co 10 lat. Obecny stan stosowania kwalifikowanego materiału nasiennego zbóż i ziemniaków nie pozostaje bez wpływu na poziom osiągniętych plonów (rysunek 2), choć ostatnio spadek plonów tłumaczy się najczęściej nie sprzyjającą pogodą i zmniejszeniem poziomu nawożenia mineralnego. Błędem jest pomijanie znaczenia jakości stosowanych nasion zbóż i sadzeniaków.

RYSUNEK 1. Sprzedaż materiału siewnego

RYSUNEK 2. Plony zbóż

Podobna sytuacja występuje w produkcji zwierzęcej, to znaczy zmniejsza się zakres upowszechniania postępu biologicznego. Wiele jest tego praktycznych przejawów. Na rysunku 3 przedstawiono zmiany w odsetku sztucznie unasiennianych krów i loch. W 1988 r. inseminowano około 85% pogłowia krów. W kolejnych latach odsetek ten zmniejszył się wyraźnie i na przykład w 1992 r. wynosił około 58%. Konsekwencją tego było używanie do rozplodu osobników o niższym potencjale genetycznym, co musi odbić się niekorzystnie na wydajności zwierząt. Podobnie, jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli 1, zmniejszył się udział krów poddawanych kontroli użyteczności. W 1988 r. pod kontrolą było 765 tys., a w 1993 r. 372 tys. krów.

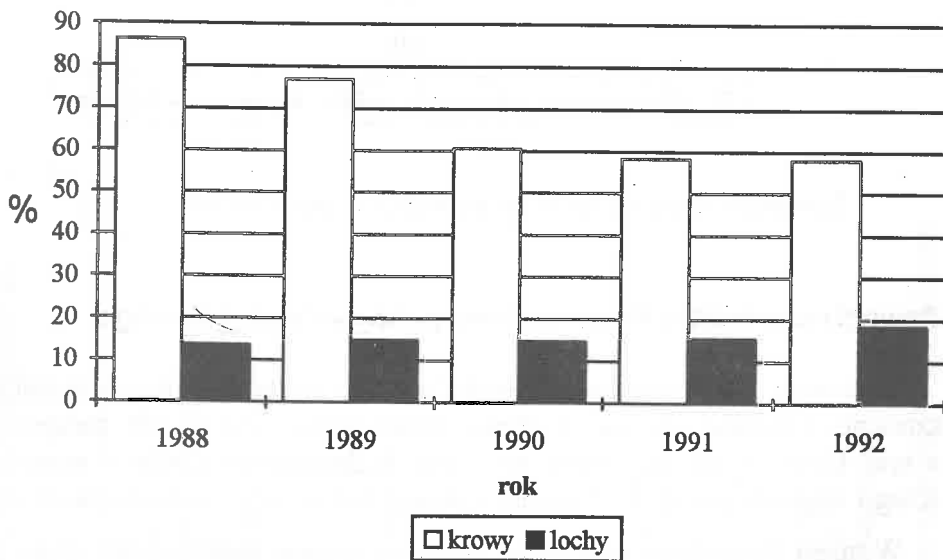
Jednym z ważniejszych wskaźników charakteryzujących poziom upowszechnienia postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej są wydajności jednostkowe zwierząt. Na rysunku 4 przedstawiono dane dotyczące wydajności jednostkowych wybranych gatunków zwierząt

TABELA 1. Liczba krów poddawanych ocenie i odsetek krów ocenianych w latach 1989-1993

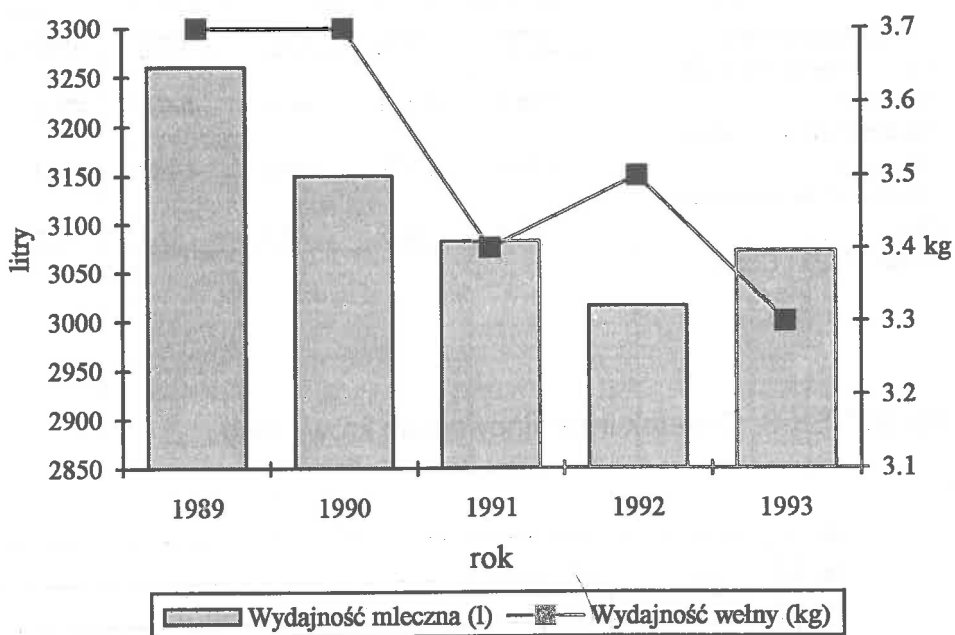
Wyszczególnienie	1989	1990	1991	1992	1993
Liczba krów ocenianych (tys. szt.)	758,9	620,0	484,8	400,6	371,9
Pogłowie krów w Polsce (tys. szt.)	4 994	4 972	4 577	4 257	3 983
Odsetek krów ocenianych (%)	15,2	12,5	10,6	9,4	9,3

Źródło: GUS i CSHZ

RYSUNEK 3. Odsetek inseminowanych krów i loch

RYSUNEK 4. Wydajności jednostkowe zwierząt

Lewa skala: wydajność krów, prawa: wydajność wełny od owcy

Zewnętrzne źródła finansowania postępu biologicznego

Tworzenie i upowszechnianie postępu biologicznego w rolnictwie jest kosztowne. Obecnie nie jest możliwe przeniesienie wszystkich związanych z tym kosztów na odbiorców materiału hodowlanego (roślin i zwierząt). Z tego względu postęp biologiczny wymaga dotowania z budżetu państwa.

W tabeli 2 przedstawiono liczby charakteryzujące wielkość dotacji do postępu biologicznego w ostatnich latach. Z danych tu zawartych wynika, że wielkość ta w wydatkach budżetowych wykazuje tendencję malejącą. Począwszy od 1992 r. udział dotacji do postępu biologicznego w stosunku do 1989 r. zmniejszył się 2-krotnie (z 0,46% do 0,22%). W rezultacie zmniejszyły się dotacje do kwalifikowanych nasion roślin uprawnych oraz zwierząt hodowlanych.

TABELA 2. Wydatki budżetowe na postęp biologiczny w rolnictwie i ich rozdysponowanie (mln zł)

Wyszczególnienie	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Wydatki budżetowe ogółem	18 204	19 616,6	293 474	403 150	514 520	696 010
w tym: postęp biologiczny	84,3	614,2	877,7	913,0	1 113,3	1 533,2
Udział wydatków na postęp biologiczny (%)	0,46	0,31	0,30	0,23	0,22	0,22
Wskaźnik 1989=100	100	728	1 040	1 082	1 320	1 818
Rozdysponowanie środków przeznaczonych na postęp biologiczny						
Produkcja roślinna	27,9	171,0	275,7	320,0	400,6	
Wskaźnik 1989=100	100	613	988	1147	1436	
w tym:						
- bonifikaty do materiału siewnego	7,5	27,3	90,0	75,0	33,9	
- hodowla roślin	5,7	57,4	90,8	144,5	229,5	
- krajowa rezerwa nasienna	3,5	32,2	40,0	30,0	13,6	
- ocena odmian	5,5	43,0	47,0	58,7	78,3	
Produkcja zwierzęca	56,4	443,2	602,0	593,0	712,7	
Wskaźnik 1989=100	100	785	1 067	1 051	1 262	
w tym:						
- CSHZ	41,5	177,0	190,0	199,0	298,3	
- dopłaty do żeńskiego mat. hod.		28,4	51,5	36,2	8,8	
- dopłaty do zakupu rozplodników		134,0	145,0	146,7	176,4	
- dotacja na pokrycie kosztów hodowli zwierząt	2,5	33,0	49,4	43,5	49,7	
- dotacja do hodowli koni i stad zachow.		35,2	44,2	43,6	55,8	
- upowszechnianie postępu	0,34	25,6	35,2	13,0	23,7	
Wskaźnik wzrostu cen towarów i usług niekonsumpcyjnych 1989=100	100	936	1 662	2 295	2 997	

*) założenia Ustawy Budżetowej na 1994 r.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych MRiGŻ.

W tabeli 3 podano wielkość dotacji do 100 kg kwalifikowanego materiału siewnego w latach 1989-1994. Z danych tych wynika, że mimo iż w ujęciu nominalnym dopłaty wzrastają, to jednak w wartości realnej wykazują tendencję spadkową. Jeżeli wziąć pod uwagę fakt, że równocześnie nastąpiło zmniejszenie masy rozproszanego kwalifikowanego materiału siewnego to okazuje się, że wielkość dotacji do materiału siewnego od 1991 r., nawet w ujęciu nominalnym nie wzrasta, lecz spada.

TABELA 3. Wielkość dotacji do kwalifikowanego materiału siewnego (w tys. zł do 100 kg) i do hodowlanego materiału zarodowego

Wyszczególnienie	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Ziarno zbóż	2,5	10,0	30,0	50,0	50,0	50,0*
Wskaźnik 1989=100	100	400	1 200	2 000	2 000	2 000
Sadzeniaki ziemniaka	3,4	4,5	12,0	36,0	36,0	45,0
Wskaźnik 1989=100	100	132	353	1 059	1 059	1 324
Za 1 punkt hodowlany:						
- bydło**		3,6	5,0	5,0	5,0	5,0
- trzoda**		21,7	35,0	35,0	35,0	35,0
- owce**		1,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Za 1 punkt w hodowli roślin			238	390	420	530

* Dla nasion zaprawianych dotacja wynosi 100 tys. zł/100 kg

** W roku 1989 obowiązywały odmienne zasady dotacji do cen zbytu zwierząt hodowlanych

Wielkość dotacji do hodowli roślin w latach 1989-1993 zwiększa się w tempie zbliżonym do poziomu wskaźnika inflacji. Oznacza to, że rola hodowli roślin jest należycie doceniana i wspierana finansowo. Gorsza sytuacja występuje w finansowaniu oceny odmian i krajowej rezerwy nasiennej. Można więc stwierdzić, że finansowanie postępu biologicznego w produkcji roślinnej kształtuje się korzystniej niż w produkcji zwierzęcej, szczególnie od 1992 r. W latach 1989-1993 wielkość dotacji do postępu biologicznego w produkcji roślinnej zwiększyła się 14,4 razy, natomiast w produkcji zwierzęcej 12,6 razy. O ile w produkcji roślinnej dotacje do postępu wykazują

w ujęciu nominalnym systematyczny wzrost, to w produkcji zwierzęcej w 1992 r. była ona mniejsza (w ujęciu nominalnym) niż w 1991 r. Dopiero w 1993 r. odnotowano ponowny wzrost dotacji, był on jednak mniejszy niż w produkcji roślinnej. Szczegółowsza analiza dopłat do postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej wskazuje, że poczynając od 1992 r. wyraźnie zmniejszają się dopłaty do żeńskiego materiału hodowlanego, natomiast nieco wzrastają do zakupu rozplodników. Kierunek ten, przy ograniczonych środkach finansowych jest zasadny, ponieważ efekt użycia lepszych genetycznie osobników męskich jest większy niż osobników żeńskich. Dotacja do hodowli zwierząt pozostawała w latach 1991-1993 na bardzo zbliżonym poziomie (44-50 mld zł), co w ujęciu realnym oznacza wyraźne zmniejszenie dopłat do hodowli. Jeszcze mniej korzystna sytuacja występuje w finansowaniu upowszechniania postępu biologicznego w produkcji zwierzęcej. Poziom dotacji na ten cel w 1993 r. był zdecydowanie niższy (23,6 mld zł) niż w 1991 r. (35,2 mld zł), ale jednocześnie był wyższy niż w 1992 r. (13,0 mld zł).

Reasumując można stwierdzić, że zarówno na prace hodowlane jak i upowszechnianie postępu biologicznego przeznaczają się realnie mniejsze środki z budżetu państwa niż w okresie poprzedniego systemu gospodarczego. Jest to prawdopodobnie tendencja trwała, co oznacza przenoszenie coraz większej części kosztów tych prac na producentów rolnych. Zjawisko to jest zrozumiałe. Lepsze jakościowo nasiona roślin uprawnych oraz lepszy materiał hodowlany zwierząt, gwarantujący efektywniejsze wykorzystanie podstawowych czynników produkcji musi kosztować więcej niż materiał hodowlany o gorszych cechach użytkowych. Konieczne jest uświadomienie rolnikom tej oczywistej prawdy. Przeszkodą w tym jest ogólnie zła sytuacja ekonomiczna gospodarstw rolnych oraz dość powszechna, niedostateczna wiedza o efektach ekonomicznych, płynących ze stosowania i użytkowania dobrych jakościowo nasion i zwierząt. Postęp biologiczny, aby rzeczywiście mógł być postrzegany jako "krok naprzód", musi w przyszłości sprostać obowiązującym w gospodarce rynkowej kryteriom efektywności ekonomicznej.

Gospodarstwa hodowli roślin i zwierząt źródłem tworzenia i upowszechniania postępu biologicznego

Głównym producentem nośników postępu biologicznego w rolnictwie są, obok uczelni wyższych i instytutów naukowo - badawczych, gospodarstwa

hodowli roślin i zwierząt, w tym stacje hodowli roślin i państwowe ośrodki hodowli zarodowej. Przedsiębiorstwa te podobnie, jak inne przedsiębiorstwa państwowe podlegają, przekształceniom organizacyjno-prawnym. Nie wszystkie dotychczasowe przedsiębiorstwa hodowli roślin i zwierząt zdołają zachować swój dotychczasowy charakter. Liczba przedsiębiorstw i kształt organizacyjno - prawny muszą zostać dostosowane do nowych warunków gospodarczych. Główną formą prawną dla tych jednostek jest jednoosobowa spółka Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (AWRSP). Agencja, jako powiernik Skarbu Państwa, zachowując 100% udziałów w spółkach ma zagwarantowany wpływ na kierunki prowadzonych w nich prac hodowlanych. Agencja ściśle współdziała z Ministerstwem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, które określa podstawowe zasady polityki hodowlanej i nasiennej w Polsce. Ministerstwo ustala też zasady dotowania prac hodowlanych prowadzonych w spółkach agencji.

Jednoosobowa spółka agencji jest spółką prawa handlowego (spółką z o.o.), z czego wynika obowiązek pokrywania kosztów z osiąganych przychodów. W tabeli 4 przedstawiono podstawowe dane na temat sytuacji produkcyjno - organizacyjnej i ekonomicznej spółek agencji, natomiast w tabeli 5 wielkości i znaczenia dotacji wspierającej prace nad tworzeniem i upowszechnianiem postępu biologicznego^{1/}. Z danych przedstawionych w tabeli 5 wynika, że dotacje do postępu biologicznego w łącznych przychodach stanowią od 3% w spółkach hodowli zwierząt do 11% w spółkach hodowli roślin. Poziom dotacji do hodowli, w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych, wynosi od 0,6 mln zł w spółkach hodowli zwierząt do 3,3 mln zł w spółkach hodowli roślin. Znaczną pozycję w kosztach hodowli stanowią płace. Dotacje do hodowli, w przeliczeniu na 1 zatrudnionego, wynoszą od 6,5 mln zł w spółkach hodowli zwierząt do 22,5 mln zł w spółkach hodowli roślin.

Interesująca może być relacja dotacji do hodowli do kosztów ogółem. W spółkach hodowli zwierząt dotacje do hodowli pokrywają 3% kosztów działalności przedsiębiorstw, natomiast w spółkach hodowli roślin 11,5%. Z przytoczonych danych wynika, co stwierdzono już wcześniej, że obowiązujący obecnie system dotacji do postępu biologicznego preferuje produkcję roślinną. W przeliczeniu na 1 przedsiębiorstwo o zbliżonym obszarze użytków rolnych, dotacja wynosi od 868 mln zł w spółkach hodowli zwierząt do 3 424 mln zł w spółkach hodowli roślin. Różnica jest więc znaczna. Porów-

^{1/} Wielkości planowane

nując poziom dotacji z planowanym zyskiem w analizowanych spółkach łatwo dojść do wniosku, że zarówno spółki "zwierzęce" jak i "roślinne" nie są w stanie samofinansować prac hodowlanych. Poziom dotacji jest bowiem wyższy niż planowany do osiągnięcia zysk netto. Sytuacja ta byłaby z pewnością korzystniejsza, gdyby nie fakt, że nowo tworzone spółki, poza majątkiem przejęły do obsługi zobowiązania kredytowe i handlowe. Przykładowo w spółkach hodowli zwierząt przejęto, w przeliczeniu na 1 przedsiębiorstwo, zobowiązania w wysokości 2,6 mld zł, a w hodowli roślin blisko 4 mld zł.

TABELA 4. Ogólna charakterystyka produkcyjno-ekonomiczna spółek hodowli roślin i zwierząt

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Spółki "razem"		w tym: Spółki hodowli roślin		Spółki hodowli zwierząt	
		1994	1995	1994	1995	1994	1995
Powierzchnia UR	ha	1 261	1 223	1 205	1 130	1 317	1 317
Powierzchnia GO	ha	1 057	1 042	992	963	1 122	1 122
Udział TUZ	%	16,1	14,7	17,6	14,8	14,7	14,7
Zatrudnienie ogółem na 100 ha UR	osoby	16,5	16,9	21,3	22,1	11,7	11,7
Plon średni zbóż	t/ha	4,6	4,8	5,1	5,3	4,2	4,3
Wartość sprzedaży:	mln zł	31 129	30 969	36 828	35 468	25 431	26 470
- na 1 zatrudnionego	mln zł	210	227	202	222	218	232
- na 1 ha UR	mln zł	36,9	41,0	47,7	55,4	26,2	26,6
Zysk netto: ogółem	mln zł	1676	1905	2840	3016	512	795
- na 1 osobę	mln zł	6,6	9,0	12,8	17,3	0,3	0,7
- na 1 ha UR	mln zł	2,5	3,5	4,2	6,2	0,6	0,9
Zadłużenie-kredyty:							
- ogółem	mln zł	3 830	3 039	6 521	4 958	1 139	1 120
- na 1 ha UR	mln zł	5,8	5,8	10,3	9,4	1,4	2,3

Źródło: Badania własne

W stosunku do przejętego majątku ogółem nie jest to co prawda wielkość zbyt znacząca (6% wartości majątku w spółkach hodowli zwierząt i 10,4% w spółkach hodowli roślin), jednak w odniesieniu do przejętych środków obrotowych odsetek ten jest 3-krotnie większy. Gdyby spółki nie przejęły zobowiązań ich sytuacja ekonomiczna, a tym samym zdolność do samofinansowania prac hodowlanych byłaby większa. Nie oznacza to jednak, że przedsiębiorstwa te byłyby w stanie pokryć w całości koszty prac hodowlanych z przychodów uzyskiwanych ze sprzedaży nośników postępu biologicznego.

TABELA 5. Znaczenie dotacji w finansowaniu działalności spółek

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Spółki "razem"		w tym: Spółki hodowli roślin		Spółki hodowli zwierząt	
		1994	1995	1994	1995	1994	1995
Razem przychody	mln zł	28 950	30 547	30 497	32 539	27 403	28 556
Dotacje do hodowli	mln zł	2 402	2 474	3 934	4 067	876	885
Udział dotacji do hodowli, w przychodach ogółem	%	8,3	8,1	12,9	12,5	3,2	3,1
Dotacje do hodowli:							
- na 1 ha UR	tys. zł	1 904	2 022	3 264	3 599	665	671
- na 1 zatrudnionego	tys. zł	11 548	11 974	15 331	16 287	5 688	5 746
Udział dotacji do hodowli, w kosztach ogółem (%)	%	8,5	8,5	13,2	13,3	3,2	3,2
Zobowiązania przejęte przez spółkę razem:	mln zł	3 289		3 970		2 608	
Zobowiązania/wartość majątku	%	8,0		10,4		6,0	
Zobowiązania/środki obrotowe	%	24,1		29,6		18,8	

Źródło: Badania własne

Obecny poziom dotacji do hodowli należy uznać za zasadny. Konieczne jest jednak zweryfikowanie zasad dotowania hodowli roślin i zwierząt, ponieważ produkcja zwierzęca znajduje się w sytuacji mniej korzystnej niż roślinna. Trudniejsza sytuacja ekonomiczna spółek hodowli zwierząt wynika także z gorszej w ostatnich latach koniunktury na mleko i produkty owczar-skie. Nie bez znaczenia jest też fakt sprawności zarządzania przedsiębiorstwami. W przedsiębiorstwach hodowli roślin na ogół występowało wyraźne rozdzielanie funkcji zarządzania przedsiębiorstwem od funkcji związanej z prowadzeniem hodowli. Tymczasem w przedsiębiorstwach hodowli zwierząt stanowiska dyrektora i głównego hodowcy były najczęściej zajmowane przez te same osoby. W rezultacie większą uwagę zwracano na prace hodowlane niż doskonalenie organizacji i zarządzania przedsiębiorstwem. Musiało to znaleźć swoje odbicie w jakości dostosowywania się tych przedsiębiorstw do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej. Nowe warunki gospodarowania wymagają prorynkowej orientacji w prowadzeniu przedsiębiorstwa. Uwaga kierownictwa musi być zatem skupiona na właściwym kształto-

waniu stosunków przedsiębiorstwa z otoczeniem i właściwym zarządzaniu finansami. Inna z kolei jest rola hodowcy, który całą swoją uwagę powinien skupiać na prowadzeniu prac hodowlanych. Różne zatem muszą być predyspozycje dyrektora firmy hodowlanej a głównego hodowcy.

Reasumując można stwierdzić, że mimo, iż z punktu widzenia zasad gospodarki rynkowej, postęp biologiczny powinien zapewnić sobie "samofinansowanie", to jednak dzisiejsze realia tak w sferze ekonomicznej, jak i w sferze psychosocjologicznej (tradycja, mentalność, aspiracje rolników) temu nie sprzyjają. Oznacza to, iż w okresie przejściowym konieczne jest wspomaganie finansowe (dotowanie) hodowli roślin i zwierząt. Należy się jednak liczyć z tym, że w przyszłości poziom dotacji do hodowli i upowszechniania postępu biologicznego będzie się zmniejszać, a coraz większa część kosztów tych prac znajdzie swoje odzwierciedlenie w wyższych cenach materiału hodowlanego. Zgodnie bowiem z zasadami gospodarki rynkowej, za produkt o wyższych cechach użytkowych należy i można zapłacić więcej niż za produkt jakościowo gorszy.

Istotną rolę w tworzeniu i upowszechnianiu postępu nadal odgrywać będą gospodarstwa hodowli roślin i zwierząt. Ich liczba i kształt organizacyjno - prawny muszą być dostosowane do warunków gospodarki rynkowej. Z tego względu właściwą formą dla tych jednostek może być jednoosobowa spółka Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Literatura

Mały Rocznik Statystyczny GUS 1994.

Rocznik Statystyczny GUS: 1990, 1991, 1992, 1993.

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 24 czerwca 1994, Dziennik Ustaw nr 38.

RUNOWSKI H., 1994: Prognoza sytuacji ekonomicznej i finansowej spółek agencji hodowli roślin i zwierząt. [W:] Problemy zarządzania restrukturyzowanymi przedsiębiorstwami rolnymi w Polsce. ATR, Bydgoszcz

Rynek środków produkcji i usług dla rolnictwa, Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Agencja Rynku Rolnego. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Warszawa 1994 r.

SCHUKKING S., 1994: Efektywna produkcja mleka. [W:] Problemy zarządzania restrukturyzowanymi przedsiębiorstwami rolnymi w Polsce. ATR, Bydgoszcz.

Ustawa z 10 października 1987 o nasiennictwie, Dziennik Ustaw nr 31.

Wyniki oceny zwierząt. Centralna Stacja Hodowli Zwierząt, Warszawa 1994.

Szkoła Główna
Gospodarstwa Wiejskiego
w Warszawie

Wydział Ekonomiczno-Rolniczy

Mechanizmy i infrastruktura rynku rolnego

część II

Konferencja naukowa

styczeń 1995

Warszawa

**Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
w Warszawie**

Wydział Ekonomiczno-Rolniczy

**Mechanizmy i infrastruktura
rynku rolnego**

część II

Konferencja naukowa

styczeń 1995

WARSZAWA

Pod redakcją naukową:
Prof. dr hab. Marii Zajączkowskiej

Recenzenci:

Prof. nadzw. dr hab. Czesław Farkowski
Prof. nadzw. dr hab. Wojciech Józwiak
Prof. zw. dr hab. Teresa Marszałkowicz
Doc. dr hab. Jadwiga Seremak-Bulge
Prof. zw. dr hab. Tadeusz Wieczorek
Doc. dr hab. Aldon Zalewski

Redaktor:

Krystyna Stolarzewicz

Przygotowanie materiałów na konferencję zostało dofinansowane przez Komitet Badań Naukowych oraz Fundację Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA.

Wydrukowanie niniejszej publikacji sfinansowano ze środków Komisji Europejskiej - program PHARE w ramach projektu Importowa Linia Kredytowa dla Sektora Rolnego.

Dziekan i Komisja Nauki Wydziału Ekonomiczno-Rolniczego SGGW dziękują sponsorom za wydatną pomoc w przeprowadzeniu konferencji.

Komitet organizacyjny konferencji:

Prof. dr hab. Janusz Lewandowski
Prof. dr hab. Bogdan Klepacki
Prof. dr hab. Maria Zajączkowska - przewodnicząca
Sekretarze: *mgr inż. Hanna Banasiuk i mgr inż. Ewa Jaska*

ISBN 83-902773-2-8

Wydawca: Zakład Poligraficzno-Wydawniczy "JADRAN"

Nakład 150. Ark.wyd. 19,5. Ark.druk. 14,9.

Fotografię zamieszczoną na okładce wykonała Grażyna Maśniak

Wszystkie prawa zastrzeżone

STRON
236

Spis treści

	str.
1. <i>Elżbieta Tomkiewicz</i> — Prawne regulacje organizacji rynków rolnych we Wspólnocie Europejskiej i w Polsce	7
2. <i>Mieczysław Adamowicz</i> — Rola agencji rządowych w procesie transformacji polskiego rolnictwa	21
3. <i>Bolesław Iwan</i> — Z doświadczeń giełd towarowych	36
4. <i>Jarosław Gołębiowski</i> — Kanały marketingowe na rynku zbóż	48
5. <i>Izabella Sikorska-Wolak</i> — Doradztwo rolnicze w zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej wsi i rolnictwa	63
6. <i>Andrzej Bernacki, Mirosław Wasilewski</i> — Koncepcje organizacji izb rolniczych w Polsce	76
7. <i>Jan Górecki</i> — Tendencje w wyższym szkolnictwie rolniczym w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej	86
8. <i>Bolesław Borkowski</i> — Kształcenie i doskonalenie kadr dla rolnictwa w dziedzinie zastosowań informatyki (na przykładzie SGGW)	97
9. <i>Czesław Siekierski</i> — Znaczenie programów pomocowych dla rolnictwa w procesie jego restrukturyzacji	113
10. <i>Ewa Krawczyk, Jan Zakrzewski</i> — Możliwości rozwoju branż rolno-spożywczych poprzez rynek kapitałowy i ich wykorzystanie	120

11. <i>Bogdan Klepacki, Sylwester Kowalczyk</i> — Zmiany w opłacalności intensyfikacji produkcji roślinnej w okresie przechodzenia do gospodarki rynkowej	133
12. <i>Janusz Lewandowski</i> — Sytuacja ekonomiczna gospodarstw rodzinyh o różnej skali produkcji mleka w zmieniających się warunkach gospodarowania	147
13. <i>Joanna Opalka, Tomasz Kondraszuk</i> — Bilansowanie środków pieniężnych jako podstawa gospodarowania w rolnictwie w warunkach gospodarki rynkowej	162
14. <i>Henryk Runowski, Ludwik Wicki</i> — Problemy tworzenia i upowszechniania postępu biologicznego w rolnictwie w warunkach gospodarki rynkowej	175
15. <i>Edward Majewski, Sławomir Straszewski</i> — System integrowanej produkcji a przemiany na rynku produktów rolniczych i żywności	189
16. <i>Jan Wołoszyn</i> — Funkcjonowanie szkół rolniczych w warunkach gospodarki rynkowej	209
17. <i>Kazimierz Tabor</i> — Aktywizacja rolników w warunkach gospodarki rynkowej (na przykładzie agroturystyki)	220
18. <i>Ewa Jaska</i> — Rozmowa jako sposób komunikowania w doradztwie rolniczym	228

ISBN 83-902773-2-8

ISBN 83-902773-2-8